BEREDSKAP – 3.–4. TRINN

NÅR ÉN TING PÅVIRKER NOE ANNET

Det har snødd hele natten

Når dere våkner, har det kommet veldig mye snø.

På vei til skolen får dere en beskjed: **«Veien gjennom bygda er stengt. Det tar tid før den kan åpnes.»**

En lastebil står fast. Bussen kommer ikke fram. Flere biler må snu.

Det ser først ut som om problemet bare er:

> **VEIEN ER STENGT**

Men er det bare veien som blir påvirket? **Hva tror dere kan skje hvis veien blir stengt lenge?**

Først skjer dette

Butikken venter på en varebil. Den skulle komme med:

- melk
- brød
- frukt
- andre varer

Men varebilen står på den andre siden av den stengte veien.

Hva kan skje i butikken?

Tenk først på:

- Hva vet vi?
- Hva tror vi kan skje?
- Hva vet vi ikke ennå?

Lag gjerne en enkel kjede:

VEIEN ER STENGT → VAREBILEN KOMMER IKKE FRAM → ?

Hvor mange ledd klarer dere å lage?

Så skjer det mer

Det er ikke bare varebilen som bruker veien.

- Bussen kommer heller ikke fram. Noen elever kommer ikke til skolen.
- En ansatt på butikken bor på den andre siden av den stengte veien. Hun kommer ikke på jobb.
- En person skal hente viktige medisiner på apoteket. Han kommer seg ikke dit.

Plutselig handler den stengte veien om mye mer enn trafikk.

> Hva har disse situasjonene til felles?

Ting henger sammen

Se på det som har skjedd:

1. **MYE SNØ**
2. **VEIEN BLIR STENGT**
3. **MENNESKER OG VARER KOMMER IKKE FRAM**

Hva kan dette påvirke?

Finn så mange forbindelser dere kan.

> For eksempel: **butikk – skole – arbeid – transport – helsehjelp – familie**

Tegn streker mellom ting dere mener henger sammen.

Hva oppdager dere?

Når én del av samfunnet blir påvirket, kan det få følger for andre deler.

Er alt like viktig?

Veien er fortsatt stengt. Nå vet dere at:

1. Bussen ikke kommer fram.
2. Butikken ikke får nye varer.
3. Noen ikke kommer på jobb.
4. En person trenger viktige medisiner.
5. Et idrettslag må avlyse trening fordi treneren ikke kommer fram.

Alt er påvirket av den samme stengte veien.

Men: Er alle problemene like alvorlige?

HASTER	VIKTIG, MEN KAN VENTE LITT	KAN VENTE

Begrunn valgene deres.

> **Hva bør vi tenke på når vi vurderer hva som haster?**

Hva hvis problemet varer lenger?

Tenk på den stengte veien igjen.

Veien er stengt i én time	**Veien er stengt hele dagen**	**Veien er stengt i tre dager**
Hva blir påvirket?	Hva blir påvirket nå?	Hva kan begynne å bli vanskelig?

> Hvorfor kan det ha betydning hvor lenge en hendelse varer?

Noe som er et lite problem først, kan bli viktigere dersom situasjonen varer lenge.

Må vi bare vente?

Veien kan ikke åpnes med én gang. Men det betyr ikke nødvendigvis at alle må vente på at problemet forsvinner.

Tenk på personen som trenger medisiner. Finnes det andre måter å løse problemet på? Kanskje:

- medisinen kan hentes et annet sted
- noen på den andre siden kan hjelpe
- en annen vei kan brukes
- en tjeneste kan finne en annen løsning

Vi vet ikke hvilken løsning som passer. Men vi kan spørre:

> **Finnes det en annen måte å dekke behovet på?**

Å være forberedt handler ikke bare om å få alt tilbake slik det var. Det kan også handle om å **finne andre løsninger når noe ikke virker som vanlig**.

Hva er vi avhengige av?

Tenk på en vanlig skoledag. Hva trenger skolen for at dagen skal fungere?

For eksempel:

- strøm
- vann
- transport
- mat
- internett
- mennesker som kommer på jobb
- informasjon

Velg én. Hva kan skje hvis den blir borte? Lag en kjede av hendelser:

Hvor lang blir kjeden deres?

Oppdrag: Bygg et sammenhengskart

I midten skriver dere: **VEIEN ER STENGT**

Rundt kan dere plassere:

BUTIKKEN	**SKOLEN**	**BUSSEN**
HELSETJENESTER	**ARBEIDSPLASSER**	**FAMILIER**
VARER	**ANDRE TJENESTER**	

Tegn streker der dere finner en sammenheng. Skriv eller fortell:

- **Hva påvirker hva?**
- **Hvilke forbindelser virker viktigst?**
- **Er noen deler avhengige av flere andre deler?**
- **Kan én hendelse lage flere problemer samtidig?**

Nå forsvinner strømmen også

Mens veien fortsatt er stengt, går strømmen.

Nå har dere **to hendelser samtidig**:

VEIEN ER STENGT	STRØMMEN ER BORTE

Bruk sammenhengskartet deres.

- Hva kan bli påvirket nå?
- Er det noen problemer som blir større?
- Oppstår det nye problemer?

Hva bør kanskje prioriteres først?

Begrunn.

Her finnes det ikke nødvendigvis bare ett riktig svar.

Det viktige er å undersøke **hva som henger sammen og hvilke konsekvenser ulike valg kan få**.

Finn det viktigste leddet

Se på denne kjeden:

> **SNØ → STENGT VEI → TRANSPORT STOPPER → VARER KOMMER IKKE FRAM → BUTIKKEN FÅR FÆRRE VARER**

Tenk at dere kan gjøre noe med **ett** av leddene. Hvor ville dere satt inn hjelpen? Hvorfor akkurat der?

Prøv så med en annen kjede:

> **STENGT VEI → PERSON KOMMER IKKE TIL APOTEKET → FÅR IKKE HENTET MEDISIN**

Kan problemet løses på mer enn ett sted i kjeden?

Noen ganger kan vi begrense konsekvensene selv om vi ikke kan fjerne det som startet problemet.

Når noe uventet skjer

Når noe skjer, kan vi undersøke både **selve hendelsen og det den påvirker**.

STOPP OPP

Hva har skjedd?

FINN UT

Hva virker fortsatt? Hva er påvirket?

VURDER

Hva kan dette føre til? Hva haster mest?

HANDLE

Hva kan gjøres nå? Finnes det andre løsninger?

HJELP HVERANDRE

Hvem trenger hjelp? Hvem kan bidra?

Hva har du lært?

Fullfør setningene:

Hvis en vei blir stengt, kan det også påvirke …

To ting i samfunnet som er avhengige av hverandre, er …

Et lite problem kan bli større hvis …

Når flere ting blir påvirket samtidig, kan det være viktig å …

Hvis den vanlige løsningen ikke virker, kan vi …

Noe jeg har oppdaget at skolen er avhengig av, er …

Når vi skal bestemme hva som haster mest, bør vi tenke på …

Samfunnet henger sammen

Vi bruker mange ting hver dag uten å tenke så mye over dem. Vi trenger blant annet: strøm, vann, veier og transport, mat og varer, helsetjenester, informasjon og mennesker som gjør forskjellige jobber.

Disse virker ikke hver for seg. De henger sammen. Hvis én del slutter å virke, kan andre deler også bli påvirket.

Derfor handler beredskap også om å:

- forstå hva vi er avhengige av
- oppdage hvordan ting påvirker hverandre
- vurdere hva som haster mest
- finne andre løsninger
- samarbeide når noe ikke fungerer som vanlig

Når vi forstår sammenhengene, er det lettere å forstå hva vi kan gjøre når noe uventet skjer.

Situasjonskort

VEIEN ER STENGT

- Hva kan bli påvirket?
- Hva kan skje videre?
- Hvem kan merke det?

STRØMMEN BLIR BORTE

- Hva kan bli påvirket?
- Hva kan skje videre?
- Hvem kan merke det?

VANNET BLIR BORTE

- Hva kan bli påvirket?
- Hva kan skje videre?
- Hvem kan merke det?

INTERNETT VIRKER IKKE

- Hva kan bli påvirket?
- Hva kan skje videre?
- Hvem kan merke det?

BUSSEN KAN IKKE KJØRE

- Hva kan bli påvirket?
- Hva kan skje videre?
- Hvem kan merke det?

BUTIKKEN FÅR IKKE VARER

- Hva kan bli påvirket?
- Hva kan skje videre?
- Hvem kan merke det?

MANGE ANSATTE KOMMER IKKE PÅ JOBB

- Hva kan bli påvirket?
- Hva kan skje videre?
- Hvem kan merke det?

MOBILNETTET VIRKER IKKE

- Hva kan bli påvirket?
- Hva kan skje videre?
- Hvem kan merke det?

BYGG EN KONSEKVENSKJEDE

Noe skjer. Det fører til noe annet. Som igjen kan føre til noe nytt. Bruk kortene og bygg en **konsekvenskjede**.

For eksempel: **MYE SNØ → VEIEN STENGES → VAREBILEN KOMMER IKKE FRAM → BUTIKKEN FÅR IKKE VARER**

> Kan dere bygge en annen kjede som starter med det samme?

KJEDEKORT

Klipp ut kortene og legg dem utover for å lage en kjede.

Mye snø	Veien stenges	Bussen stopper	Varebilen kommer ikke fram	Butikken får ikke varer
En ansatt kommer ikke på jobb	Elever kommer ikke til skolen	En person kommer ikke til apoteket	Noen kommer ikke til en avtale	

Hvilke kort kan høre sammen? Legg dem i den rekkefølgen dere mener passer. **Forklar hvorfor ett kort kan føre til det neste.** Det kan finnes flere mulige løsninger.

FRA KJEDE TIL KONSEKVENSTRE

Men vent litt. Må én hendelse bare føre til **én** ny hendelse?

Tenk på: VEIEN STENGES

Det kan føre til at:

- BUSSEN STOPPER
- VAREBILEN STOPPER
- NOEN KOMMER IKKE PÅ JOBB
- NOEN KOMMER IKKE TIL APOTEKET

Lag et **konsekvenstre**.

- Skriv hendelsen i midten.
- Tegn streker til alt den kan påvirke.
- Tegn deretter videre fra disse.

> Hvor mange følger kan én hendelse få?

OPPDRAG – BYGG DERES EGET KONSEKVENSTRE

Velg én hendelse:

- STRØMMEN GÅR
- VANNET BLIR BORTE
- VEIEN ER STENGT
- MOBILNETTET VIRKER IKKE

Skriv hendelsen i midten. Hva påvirkes først?

- Tegn streker. Hva kan dette igjen påvirke?
- Tegn videre. Hvem kan merke konsekvensene? Legg til mennesker, steder eller tjenester.

> Se på treet når dere er ferdige. Hva overrasket dere? Hvilken forbindelse synes dere er viktigst?

HVA HASTER MEST?

Flere ting har skjedd samtidig. Men vi kan ikke løse alt først. Plasser kortene under:

- HASTER
- VIKTIG, MEN KAN VENTE LITT
- KAN VENTE

Dere må bli enige. Begrunn plasseringen.

> Hva tenkte dere på da dere bestemte?

PRIORITERINGSKORT

EN PERSON TRENGER VIKTIGE MEDISINER

- Hvor mye haster det?
- Hvorfor?

BUSSEN TIL SKOLEN ER FORSINKET

- Hvor mye haster det?
- Hvorfor?

BUTIKKEN MANGLER MELK

- Hvor mye haster det?
- Hvorfor?

EN PERSON ER SKADET

- Hvor mye haster det?
- Hvorfor?

FOTBALLTRENINGEN MÅ AVLYSES

- Hvor mye haster det?
- Hvorfor?

NOEN HUS HAR MISTET STRØMMEN

- Hvor mye haster det?
- Hvorfor?

EN FAMILIE KOMMER SEG IKKE HJEM

- Hvor mye haster det?
- Hvorfor?

BUTIKKEN FÅR IKKE NYE VARER

- Hvor mye haster det?
- Hvorfor?

NY INFORMASJON!

Dere har plassert kortene. Så får dere vite noe nytt.

Trekk én ny beskjed:

- STRØMMEN HAR VÆRT BORTE I TO DØGN.
- DET ER 15 MINUSGRADER UTE.
- PERSONEN HAR MEDISINER FOR TRE DAGER TIL.
- VEIEN KAN VÆRE STENGT I FLERE DAGER.
- BUTIKKEN HAR MYE MAT PÅ LAGER.
- DEN SKADDE PERSONEN HAR BARE ET LITE SKRUBBSÅR.
- DET BOR EN PERSON I HUSET SOM TRENGER ELEKTRISK MEDISINSK UTSTYR.
- DET FINNES EN ANNEN VEI, MEN DEN TAR MYE LENGRE TID.

> **Må dere endre vurderingen?**

TENK PÅ NYTT

Se på plasseringen deres igjen.

- Flyttet dere noen kort?
- Hvorfor?
- Kan noe som først ikke haster, bli viktig senere?
- Kan noe som først virker alvorlig, bli mindre alvorlig når vi får vite mer?

Hva forteller dette oss?

- Vi trenger informasjon for å kunne prioritere godt.
- Når situasjonen forandrer seg, kan vi også måtte **vurdere på nytt**.

DETEKTIVOPPDRAG – FINN AVHENGIGHETENE

Se på konsekvenstreet ditt (eller gruppa sitt)

Finn:

- én ting som påvirker mange andre ting
- to ting som er avhengige av hverandre
- noe som kan vente en stund
- noe som kan bli mer alvorlig over tid
- et sted der en annen løsning kan bryte kjeden

> Klarer du å se en sammenheng andre ikke oppdaget?

Det mønsteret du skal forstå er:

AVHENGIGHETER

Én ting påvirker mange

KONSEKVENSER

Hva skjer videre?

VARIGHET

Hvor lenge varer det?

PRIORITERING

Hva haster mest?

ALTERNATIVE LØSNINGER

Finnes det en annen vei?